

[Mart-March 2026]

ÂŞIK VEYSEL'İN GÖNÜL TEMALİ ŞİİRLERİ

Âşık Veysele's Heart-Themed Poems

Araştırma Makalesi / *Research Article*

Mehmet ULUCAN

Mail: ulucanmho@firat.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8445-3127

Geliş Tarihi / Date Received: 26 Ocak 2026

Kabul Tarihi / Date Accepted: 25 Şubat 2026

Yayın Tarihi / Date Published: 02 Mart 2026

Makale Bilgisi

Değerlendirme: Bu çalışma, çift taraflı kör hakemlik sistemi uygulanarak değerlendirilmiştir.

Etik Beyan: Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve akademik etik ilkelere uyulmuştur.

Etik Kurul Belgesi: Bu makale için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Benzerlik Taraması: Çalışma, *İntihal.Net* sistemi üzerinden alınan benzerlik raporu ile taranmıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar/yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Telif Hakkı: Çalışmanın hazırlanma sürecinde yazar/yazarlar tarafından Telif Hakkı Devir Formu imzalanarak sunulmuştur.

Yazar/yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptir.

Atıf / Citation

Ulucan, M. (2026). Âşık Veysele'in gönül temalı şiirleri. *Külliyat*, 1–26.

Sorumlu Yazar

Mehmet ULUCAN

ulucanmho@firat.edu.tr

Özet

İnsanın özünde olup sözünün geçmediği, gücünün yetmediği, hükmünün etki etmediği bir gerçektir, gönül. Âşıklar, ozanlar, şairler, yazarlar, neredeyse bütün sanatçılar gönül(ün)e yönelmiş, ondan şikâyet etmiştir. Bilginler, filozoflar, din adamları, şairler, yazarlar, hatipler de gönülle ilgili şikâyetle bulunmuş fakat bir çare, bir çözüm bulamamıştır. Her soruna çözüm bulan insanoğlu, yazmasına, sazlar eşliğinde söylemesine rağmen gönül karşısında çaresiz kalmıştır. Bu yüzden gönülle ilgili şiirler söyleyen ve yazan âşıklar, ozanlar, şairler en çok dikkat çekmiştir. Bunlardan biri de gönül temalı şiirleri olan Âşık Veysel'dir. Âşık Veysel de yazmasına, söylemesine beraberinde saz çalmasına rağmen aynı sonuçlarla karşılaşmıştır. Âşık Veysel'in bütünüyle gönül temalı şiirlerinin yanında, parça parça gönülle ilgili olan şiirleri de vardır. Âşık Veysel, Türk âşıklık geleneğinin önemli temsilcilerindendir. Bu geleneğin sadece 20. yüzyılda değil, genelde öne çıkmış bir şairidir. Halk kültür ve inancını, gelenek ve göreneğini, dil ve anlatım gücünü en iyi şekilde şiirlerine yansıtmayı başarmıştır. O, sözün ve sazın ustası bir sanatçıdır. Şiirleri, bir âşğın, ozanın, şairin bütün duyarlıklarını, hassasiyetlerini içten ve samimi olarak dile getirmeyi başarmıştır. Âşık Veysel'in şiirleri, her dönemin belli ölçüde izlerini taşımaktadır. Klasik Türk şiiri, dinî-tasavvufî şiir ve modern Türk şiirinin etkilerinin görüldüğü şiirleri, farklılık ve güzellikleri mezcedebilmiş özelliktedir. Nitel araştırma çeşitlerinden olan ve içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilen yazıda, problem durumuyla ilişkili belgeler toplandıktan sonra okunup, çözümlenip, anlam değerlendirilmiştir. Veriler, nitel araştırma tekniklerinden olan içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Âşık Veysel'in şiirlerinin tamamını içerdiği iddiasında olan Sivas Valiliği Yayınları arasında çıkan Dr. Doğan Kaya'nın hazırladığı Âşık Veysel (2004) adlı kitabı esas alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Âşk, Gönül, Şiir, Tema, Âşık Veysel.

Abstract

The heart is a fundamental reality within humanity, something beyond our control, power, and influence. Lovers, bards, poets, writers—almost all artists—have turned to the heart, complaining about it. Scholars, philosophers, religious figures, poets, writers, and orators have also complained about the heart, yet have found no remedy or solution. Humankind, finding solutions to every problem, remains helpless against the heart, despite writing and singing with musical accompaniment. Therefore, bards, poets, and singers who write and sing about the heart have attracted the most attention. One of these is Aşık Veysel, whose poems are centered around the heart. Despite writing, singing, and playing the saz (a stringed instrument), Aşık Veysel faced similar results. Alongside his poems entirely focused on the heart, Aşık Veysel also has poems that touch upon it in fragmented parts. Aşık Veysel is a significant representative of the Turkish minstrel tradition. He is a poet who has stood out not only in the 20th century but generally in this tradition. He has succeeded in reflecting folk culture and beliefs, traditions and customs, and the power of language and expression in his poems in the best possible way. He is an artist who is a master of words and music. His poems have managed to express all the sensitivities and feelings of a minstrel, a troubadour, a poet sincerely and genuinely. Aşık Veysel's poems bear the traces of every era to a certain extent. His poems, in which the influences of classical Turkish poetry, religious-mystical poetry, and modern Turkish poetry are seen, have the characteristic of blending differences and beauties. In this article, which is a type of qualitative research and was carried out using the content analysis technique, documents related to the problem situation were collected, read, analyzed, and their meaning was evaluated. The data was obtained using content analysis, a qualitative research technique. In this study, who claims to have included all of Aşık Veysel's poems, was consulted. This text is based on the book titled "Aşık Veysel" (2004) prepared by Dr. Doğan Kaya.

Key Words: Love, Heart, Poetry, Theme, Aşık Veysel.

GİRİŞ

Sanat, edebiyat ve şiirle ilgilenenler eserlerinde mutlaka gönle ve gönlüne değinmişlerdir. Neredeyse gönülsüz yapılmış, yazılmış ve başarılmış hiçbir iş ve eser yoktur. Bunların en önde geleni ise şiirdir. İnsan(lar)ı diğer canlılardan ve insanlardan ayıran en önemli özelliği gönlüdür. İnsanı değiştiren, geliştiren, dönüştüren, yıkan, yakan, yapan yeniden yoğuran ve doğuran gönlündeki aşktır. Bu yüzden gönül sahibi ve zengini olmak oldukça önemlidir.

Gönül; sevgi, istek, ilgi, düşünce, beklenti, anma, özlem, hâtır vb. duyulduğu, oluştuğu ve gerçekleştiği yer olarak bilinir. Gönül; dinî, ilmî, ahlakî, estetik ve edebî terim ve kavramlar ol(uşturul)arak kullanılır. Daha çok sanat, edebiyat özellikle şiirde görülmektedir. İslamiyet öncesinden başlayıp, İslamî ve Batı etkisinde; halk, divan, dinî-tasavvufî ve modern Türk edebiyatında sık kullanılmış ve kullanılmaktadır. Klasik Türk şiiri, dinî-tasavvufî şiir ve halk şiirinde mutlaka “gönül/gönlün” kullanıldığı birçok dize, beyit veya dördlük görülür. Başlangıcından bugüne Türk edebiyatının bir “gönül edebiyatı” olduğu söylenebilir.

Türk Halk şiirinin önemli temsilcilerinden biri olmayı başaran “vefatının üzerinden yarım asır geçmesine rağmen türküleri, deyişleri ve sazının tınısı ile hâlâ âşıklık geleneğinin önemli ve ünlü simalarından olan Âşık Veysel (1894-1973), aynı zamanda Türkçenin, Türk kültürünün ve Anadolu coğrafyasının bir temsilcisi olma vasfını devam ettirmektedir” (İpek, 2023, 38). Âşık Veysel, bir “gönül adamı, gönül er(en)i, gönül dostu”dur. Veysel’i adam, er(en), dost yapan şüphesiz onun âşıklığı, dolayısıyla gönlüdür. Çünkü Veysel bir âşıktır ve bu onun en önemli özelliğidir. Bütün âşıklar gibi Veysel de elbette gönlüyle âşık olmuştur. Onun gönül temalı şiirleri aynı zamanda aşk şiirleridir. Çünkü onun gönlü de aşkla doludur. Âşık Veysel’in doğrudan gönül ve telakkilerini anlatan beş şiirinin yanında parça parça gönülle, gönlüyle ilgili şiirleri de vardır.

Gönül, can ve ruh gibi manevî bir gerçek(lik)tir. Âşık Veysel, gönlü kastederek az da olsa kalp, yürek ve göğüs karşılıklarını da kullanır. Türk Halk şiirinin önemli temsilcilerinden biri olan Âşık Veysel, bir “gönül adamı, gönül er(en)i, gönül dostu”dur. Onun şiirleri, tematik bakımdan zenginlik ve çeşitlilik gösterir. Çalışmamızda onun âşıklık, şairlik, ozanlık hassasiyet ve niteliklerini en iyi dile getiren gönül temalı şiirlerini; *Gönül-Güzel-(İlahi) Aşk ve Tasavvuf*, *Gönül-Tabiat-Güzel(lik)*, *Gönül-Delilik-Hastalık-Coşkunluk-Çocukluk*, *Gönül-Nasihât-Uyarı-Hatırlatma*, *Gönül-Sosyal ve Toplumsal Gerçekler* ile ilgili beş başlık altında ele aldık.

İster köylü olsun ister şehirli ister ümmî olsun ister bilgili; insanı geliştiren, değiştiren, yetiştiren en önemli tarafı özünde gizli olan cevherdir. Bu cevheri, gönül olarak değerlendirmek mümkündür. Veysel, köyde doğmuş ve hayatının önemli bir kısmını burada geçirmiştir. İyi bir eğitim-öğretim imkânı bulamamış, çocuk denecek yaşta görme yetisini kaybetmiştir. Ancak yedi yaşına kadar insanları ve tabiatı görmüş, gözlemleyebilmiştir. Buna rağmen özündeki cevherin (gönlünün) büyüklüğünün farkında olan Veysel, kendini geliştirmiş, 20. yüzyılın önemli âşıklarından biri olmayı başarmıştır. “Çağının şartlarını büyük bir ustalıkla değerlendiren Veysel bir halk filozofudur” (Öz, 2013, s. 70).

1. Âşık Veysel'in şiirlerinde gönül-güzel-(ilahi) aşk ve tasavvuf

Varlık, güzel(lik) ve aşk arasında güçlü bağlar vardır. Varlıktaki güzelliği temaşa eden insanın gönlüne gizlenmiş âşık olma istidadı ortaya çıkar. Çünkü âlemin varlığına aşk sebep olmuştur. Varlıkta aşka dair sırlar, izler vardır. Bu sırlar ve izler, güzel(lik)lerdeki yaratıcıyı işaret eder. Var olandan (güzelden/sevgiliden), var edene (gerçek güzel(liğ)e) ulaşılır. Aşkın eseri olan varlık(taki), güzel(lik) oldukça önemlidir. Bu sırları, izleri (güzellikleri) herkes göremez, ancak âşıklar görebilir; üstelik gerçek gözlerle değil, gönül gözüyle... Aşkla bak(ıl)mayanda aşka dair bir şey görül(e)mez. Çünkü aşk, gönülden gönüle (b)akan bir (b)akıştır.

Âşık Veysel'in *Gönül Bir Güzeli Sevmiş Ayrılmaz* adlı şiirinde gönül ve gönlün telakkileri anlatılır. Gönülsüz aşk, aşksız gönül ol(a)maz. Gönül güzelsiz olmaz. Güzelin olduğu yer aşksız kalmaz. Her gönülde bir güzel olur. Gönül, bir güzeli sevmiş, ondan ayrılmaz. Nasıl ki bir çoban sürünün peşinden ayrıl(a)mazsa gönül de sevdiğinin peşinde dolanır durur, ondan ayrılmaz. Yaraları azmış, hali perişan olmuş olan birinin bu (gönül) derdine dermanı kimse bilmez:

*Gönül bir güzeli sevmiş ayrılmaz
Dolanır peşinde çoban misali
Hiç kimse bu derdin dermanın bilmez
Azmış yaraları perişan hali* (Kaya, 2004, s. 157)

Her hastalığa çare bulan Lokman Hekim, her felsefik, psikiyatrik soruna çözüm bulan Eflatun/Platon bu derde (gönül/aşk derdine) çare bulamaz. Çünkü bu derdin çaresi yoktur. Yardan ayrılmak ölümden bile zordur. Aşkın atını kendi eliyle eyerleyen Veysel, sılayı, vatanı, ili bu dertten (aşktan) dolayı terk eder. Ancak bir güzel uğruna sıra, vatan, il terkedilir, bunun adı da aşktır:

*Lokman çare bulmaz yoktur Eflatun
Yardan ayrılması ölümden çetin
Elde endaz ettim bu aşkın atın
Terk ettim sılayı vatanı eli* (Kaya, 2004, s. 157)

Veysel, kendini diğer âşıklarla kıyaslar, onların aşklarını, sevdalarını yaptıklarını hatırlatır. Bir şikâyeti, serzenişi dile getirirken beddua ediyormuş gibi anlaşılabilir. Ancak kastı duadır. Çünkü sevdiğine kötülük iste(ye)mez. Nasıl Ferhat, Şirin için taşları kesmiş, dağları delmiş; ben de senin için gözümünden yaşlar döktüm. Beni yakan ateş seni de yaksın. Bu ateş içimi (gönlümü) yaktı, külünü savurdu:

*Ferhat Şirin için kestiği taşlar
Benim senin için döktüğüm yaşlar
Seni yaksın beni yakan ataşlar
Yaktı bu sinemi savruldu külü* (Kaya, 2004, s. 157)

Veysel'de zühdi kavram ve manalar sıkça görülür. Sabır bunlardan biridir. Tasavvufun dayandığı sekiz temelden biri sabırdır. Sadece âşıklara değil, her zorlukla karşılaşanlara sabır dilenir. Sabır, şükürden önce gelir. "Ulema şükrün sabırdan daha faziletli olduğunu kabul ederken mutasavvıfların çoğunluğu sabrı daha üstün görmüştür" (Çağrı, 2008, s. 338). Sabırla emek verenler için en iyi örnek arılardır.

Arılar her çiçekten öz toplayıp bal olmasını, Mecnun da Leyla için pınarın başını bekler. Ben de yârim için deli olmuşum:

*Arılar bal için bekler petekler
Alır her çiçekten verir emekler
Mecnun Leyla için pınarı bekler
Ben de bir yar için olmuşum deli* (Kaya, 2004, s. 157)

Gönül, yüksekte uçan bir kuş, söz dinlemeyen bir çocuktur. İstenen değil, istekleri bitmeyen biridir. Akla, gerçeğe, uymaz, âşığı sürekli ağlatır. Gönülün çocuğa benzetilmesi “çocuğun davranışlarıyla ilgili gözlemlere ve davranışlarıyla gönül arasında kurulan ilgiye dayanır” (Sefercioğlu, 1990, s. 254). Gönle karşı sadece sabretmek gerekir:

*Veysel der dünyaya ben niye geldim
Her zaman ağladım ne zaman güldüm
Gönlüme teselli kendimde buldum
Sabır ile teskin ettim özümü* (Kaya, 2004, s. 300)

Veysel, Yunus’un insan, inanç, sevgi, ahlak anlayışı ile dil ve üslubundan yararlanır. Sağlam ve güçlü bir dayanak bulan Veysel, Anadolu irfan geleneğinin önemli temsilcilerinden biri olur. Yunus gibi Veysel de ölümden sonrası için önemli imgeler bulur, kullanır. Bendeki sevda ezelden beridir var; canımda, damarımda, iliğimde hatta cesedimde bile... Ölünce kemiklerim mezarımda hû (zikir) çeksin, dünya durdukça Veysel’in dilinin seni zikrettiği/andığı gibi...

*Evveliden var idi bu sevda bende
İlikte damarda cesette canda
Ölünce hû çeksin kemiğim sinde
Dünyada durunca Veysel’in dili* (Kaya, 2004, s. 157)

Aynı imge, Yunus’ta da görülür;

*Günler geçe yıl çevrile
Üstüme sinler devrile
Ten çürüye toprak ola
Tozam hey dost deyi deyi*

İnsanın gönlü, manevî bir hazinedir. Aşka dair ne varsa gönülde gizlidir. Veysel, Deli Gönül Değme Çaydan Bulanmaz adlı şiirinde aşktan, sevdadan söz eder. Gönül delidir, akar, coşar, çağlar. Sıradan bir çaydan gelen suyla bulanmaz. Bulanır, coşarsa dalgası, coşması, taşması kendinden olur. Derdi olmayan diyar diyar dolaşmaz, âşığı ancak kendi (gönül) derdi gezdirip dolaştırır:

*Deli gönül değme çaydan bulanmaz
Coşarsa dalgası kendinden olur
Dertsiz âşık diyar diyar dolanmaz
Gezdirir kavgası kendinden olur* (Kaya, 2004, s. 278)

Gönül aşka meyillidir. Gönülün ateşe benzetilmesi daha çok aşkın ateş gibi yakıcı olması ve gönle düşmesinden dolayıdır. Gönülün deli divane olduğunu biliyoruz, bunu baştan söylemiştik. Gönül o kadar çok dertlere, çilelere, zorluklara maruz kalmış, katlanmıştır ki hiçbir şey onu etkilemez. Borandan

üşümez, yaştan, yağıştan ıslanmaz. Denizde boğulmaz, ateşte yanmaz. Yanarsa ateşi, közü kendinden olur:

*Gönüle delidir demiştik baştan
Üşümez borandan ıslanmaz yaştan
Boğulmaz denizden yanmaz ataştan
Ateşi kor közü kendinden olur* (Kaya, 2004, s. 278)

Gönül bir denizdir, dalgası dinmez. Deniz dalgasız olmaz. Her gördüğüne güzel/dost denmez, gönül verilmez. Çünkü taşıma su ile değirmen dönmez. Değirmen çarkına dökülen su, taşımayla olmaz. Olursa kendinden (akarsu) olur, olmalıdır:

*Gönül bir deryadır dalgası dinmez
Her güzele meyil verip dost denmez
Taşıma su ile değirmen dönmez
Dökülür çarka su kendinden olur* (Kaya, 2004, s. 278)

Veysel, varlığın özünün değişmeyeceğini, değişmesinin beklenmemesi gerektiğini bilir, belirtir. Olanın olduğu gibi kabul edilmesi önemlidir. Tilkiden aslan gibi davranmasını beklemek haksızlık olur. Yaratılıştan gelen özellikler birini diğerine üstün kılmaz. Bu farklılıkların hikmete dair olduğu bilinmelidir. Yüce dağlar, ovalar gibi dümdüz olmaz. Veysel, muhannetten iyilik beklenmez, istenmez. Çünkü tilkinin gölgesinde aslan gizlen(e)mez. Yiğidin gölgesi kendinden olur:

*Yüce dağlar ova gibi düzlenmez
Veysel muhannetten kerem gözlenmez
Tilki gölgesinde aslan gizlenmez
Yiğidin gölgesi kendinden olur* (Kaya, 2004, s. 278)

Veysel, bazen başkalarının değinmediklerine de değinir. Aşk olmazsa güzel veya güzellik, anlamlı olmaz, diye. Başka bir ifade ile bir güzeli, güzelliği anlamlı kılan aşktır. Gönül, bir güzelin aşkının yaşandığı, yaşanacağı yerdir. Bu yer, ancak aşkla bir köşke, saraya döner, dönüşür. Bir güzel(lik), bir gönülde yer bulmaz, bir gönle girmezse hiçbir değer taşımaz. Gerçek güzelliğin gizli, batında olan güzellik olduğunu söyleyen Veysel, zahiri güzelliği herkesin görebileceğini, önemli olanın dış güzellik değil, iç güzelliği olduğunu belirtir:

*Güzelliğin on par'etmez
Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa* (Kaya, 2004, s. 114)

Veysel'in "aradığı güzellik, fiziki güzelliğin dışında içsel güzelliiktir" (Gürçay, 2023, s. 31). Yunus'ta da aynı tespitler görülmektedir:

*Anın kim taşı hoşdurur
Bilin kim içi boşdurur
Dün gün öten baykuşdurur
Sanma bütün duvarı var*

Şiirlerde gönül, pek çok şeyin yanında derya, deniz, umman, okyanus gibi büyük ve derin sulara benzetilmektedir. Bu suların büyük ve derin olmaları içinde bilinmezlikler barındırıyor olmalarındandır. Gönül kabarması, dalgalanması, coşması, taşması, durulmasıyla suya benzetilir. Gönülün akarsu olması, ummana karışması, orada yok olması, başka bir ifade ile muradına, maksuduna ulaşması bu benzetmeler arasında yer almaktadır:

*Aşkın deryasına atıldı gönlüm
Her türlü nesneye katıldı gönlüm
Bir saçı Leyla'ya tutuldu gönlüm
Kendimi bu yolda harabat ettim* (Kaya, 2004, s. 212)

Âşıklar, gönüllerindeki hasret ve firkat ateşiyle yanar dururlar. Dertli, yaralı olmayan âşık olamaz. Hatta gerçek âşık derdinin çokluğu ve çaresizliğiyle övünür. Nasıl ki dağların yüceliği tepelerinde taşıdıkları karlardan anlaşılıyorsa gerçek âşıklar da dertlerinin çokluğuyla bilinir ve onunla gurur duyarlar:

*Âşıklara gurbet bülbüle firkat
Derdimi sorarsan dürlü kat kat
Ey gönül derdinden etme şikâyet
Yüce dağlar gurur duyar karından* (Kaya, 2004, s. 221)

Önemli âşıklardan Fuzûlî de aşkı, bir dert ve yaratılışın gereği olarak görür. Ona derman aramak yanıltır, günahtır. Zira âşığı doğru yola ileten budur. Bu derde derman olana en büyük düşman Fuzûlî'dir:

*Aşk derdiyle olur Âşık mizâcî müstakîm
Düşmenimdir dostlar bu derde dermân eyleyen* (G.221,7)

Gerçek aşıkta sevgiliye kavuşmak hayaldir. Bu yüzden neredeyse bütün Türk şiirinde vuslat imkânsızdır. Türk Halk şiirinde de aynı anlayış geçerlidir. Veysel'in şiirlerinde de vuslat bir hayalden, düşten ibarettir:

*Bilmem hayal miydi yoksa düş müydü
Gönül arzusunu buldu bu gece* (Kaya, 2004, s. 115)

*Çalıştım kadehim dolduramadım
Kimseye hâlimi bildiremedim
Gönlümün arzusun aldıramadım
Dileğim hâkime deyvermediler* (Kaya, 2004, s. 262)

Âşığın tek isteği sevgilidir. Veysel de sevgilinin sesini duymak istemektedir. Sazının teline dokunduğunda sevgilinin sesini duymak ister. Çünkü âşık ölü veya diri sevgiliden uzak kalmak istemez. Sağken sevgilinin kapısında kul/köle olmayı, ölünce eşiğine gömülmeyi diler. Sevgilinin eşiği/kapısı, son derece önemli, erişilmesi zor ve yüksek bir yerdir. Âşığın bütün arzusu o makama ulaşmaktır... Sevilenin ve övülenin eşiği ve kapısı, terk edilmişlerin, şikâyetçilerin sığınağıdır. Kâbe gibi manevi değeri yüksek bir makamdır. (Sefercioğlu, 1990, s. 219):

*Gönlümün matlubu gelsene beri
Sesin sazda telden aldım haberi*

*Veysel'i kapına kul eyle bari
Eşsinler kapına mezarım böyle* (Kaya, 2004, s. 124)

Yaratılanlar, sürekli yaratana andıklarından nereye, neye bakılsa güzel(likler) görülür. Bunu görebilen, anlayabilenler ancak âşıklardır. "...onun derin bir hoşgörü ve insanlık sevgisi içerisinde olduğunu ve bunu yaratılışın hikmetiyle birleştiren tasavvufi bir bakış açısına sahip olduğunu görüyoruz" (Apaydın, 2024, s. 54). Yaratılarda yaratana ait izler görenler âşık olur, akılları başından gider. Âşık olana akıl değil, gönül gereklidir:

*Benim bir yârim var âleme vardır
Akıllar ermedik cilvesi vardır
Onu sevenlerin gönlü bahardır
Solmaz çiçekleri her zaman taze* (Kaya, 2004, s. 134)

Görülen güzel(lik)ler önce göze girer; artık neye, nereye bakılırsa bakılsın onda, orada sevgili görülür, başkası görülmez. Göz görür, gönül kanar, inanır. Görülen bütün güzellikler gönülde birikir, bir olur. O bir oluş, kesretten kurtuluş, vahdete erişir. Çoğul değil, bir, bütün olur. Somut olan(lar) gözle görülür, soyut olan(lar) gönülde bulun(durul)ur, bu bir imandır. İman akılda değil, gönülde olur. Gönül iman da merkezidir. "Kalp iman nuru ile dolduğunda gönül, inkara ve küfre yöneldiğinde nefistir. Gönül ulviyete, nefis süfliyete yönelir. Mana âlemini kuşatan gönül Hak yolcusunun varacağı son merhaledir. İlâhi aşk ve tevhid sırrı burada tecelli eden zümrüdüankadır. Gönül hem çok yüce hem de çok hassastır" (Kurnaz, 1996, s. 151). Sevgilinin mekânı, âşığın gönlüdür, orada sevgiliden başkası olamaz; yabancıya yer yoktur:

*Saklarım gözümde güzelliğini
Her neye bakarsam sen varsın orda
Kalbimde gizlerim muhabbetini
Koymam yabancıyı sen varsın orda* (Kaya, 2004, s. 105)

İnancımız ve şiir geleneğimizde gönül, Allah'ın evi olarak bilinir. Bir hadiste "yere göğe sığmayan Allah, mümin kulunun gönlüne sığar" denilmektedir. Bu yüzden gönül kutsal bir yer, mekândır. Orası sadece Allah'a aittir, başkasına yer yoktur. Yunus da buna değinmektedir:

*Ne sultan u baylardasın
Ne köşk ü saraylardasın
Girdin miskinler gönlüne
Edindin durak Çalabım*

Vuslat bu dünyada gerçekleşmese bile öteki dünyada gerçekleşecektir. Bu yüzden âşık, umudunu yitirmez. Dünya güzeldir, birçok güzelliğin yanında başka güzellikler de vardır. Âşığın/Veysel'in istediği güzel sevdiğidir. Ancak ona ulaşıncı, sarılınca gönlü coşar, hoş olur:

*Sevda ile umut dünyanın tadı
Dünya güzel[i] olsa istemem yadı
Bu garip gönlümün sensin muradı
Kol kola can cana sarınca coşar* (Kaya, 2004, s. 248)

Ulaşılması zor ve önemli mertebelerden biri ehl-i dil, gönül ehli olmaktır. Dünya ve ukbayı tam anlamıyla anlayabilenler bunu bilebilir. Kimsenin ettiği kötülük yanına kalmaz. Dünyayı ve ukbayı bedel edenler ehli dil olan âşıklardır:

*Ehl-i dil olanlar asla bunalmaz
Herkesin ettiği yanına kalmaz* (Kaya, 2004, s. 180)

Âşıklar dünyanın kahrını, kaydını, kaygısını diğerleri gibi çekmezler. Nitekim Fuzûlî yaklaşık dört asır önce benzer tespitlerde bulunmuştur:

*Giriftâr-ı gam-ı aşk olalı âzâde-i dehrim
Gam-ı aşka beni bundan beter ya Rab giriftâr et*

Bir dize, beyit, dörtlük veya herhangi bir eserde güzelden söz edilirse orada aşk, aşktan söz edilirse gönül vardır. Gönül güzeli, güzel aşkı gerektirir. Çünkü gönül güzeli sarmak ister. Gönül, yar uğruna ölmesi gerekirse tereddütsüz ölür:

*Güzel seni sarmak için yürüdü gönlüm yürüdü
Yâr uğrunda ölmek için var idi gönlüm var idi*

Herkes bir güzel sever. Ben de seni sevdim. Ancak bu bana zulüm gibi geldi. Ben seni sevdim, sen bana zulmettin. Bu yüzden gönlüm ateşteki bir mum gibi eridi:

*Seni sevmem umum gibi sevgin ayrı zulüm gibi
Ateşlenmiş bir mum gibi eridi gönlüm eridi*

Seni bir kez görsem bütün varlığım yok olurdu. Seni görmek, bulmak için gönlüm peşinden beni diyar diyar sürükledi:

*Bir kere görsem seni küllü varım yok olurdu
Diyar diyar beni aldı sürüdü gönlüm sürüdü*

Kays'ın her gördüğü Leyla olsaydı veya Kays her gördüğünde Leyla'yı görseydi, Mecnun ol(a)mazdı. Sevda gönlü sardı ama sevgili çok uzakta olduğundan gönül sürekli zar ağladı:

*Her gördüğü Leylâ olsa Kayıs Mecnun olamazdı
Sevda yakın hedef uzak zarıdı gönlüm zarıdı*

Âşığa ar ve namus gerekmez. Çünkü ar, namus aşka manidir. Ancak bu perdeyi kaldırabilen, yırtabilenler gönülden âşık olanlardır:

*Aşka mâni âr ve namus asla gerekmez âşığa
Bu perdeyi yırtabilsem durudu gönlüm durudu* (Kaya, 2004, s. 299)

Aşka, sevdaya engel olarak görülen ar ve namus, çoğu şair tarafından dile getirilmiştir. Âşık Veysel de sevgili uğrunda bütün varını, namus ve arını kaybetmiş bir âşığın perişan halini yansıtmaktadır:

*İşte geldi sonbaharım
Beni ister sadık yarım
Heder oldu namus arım
Senin yolunda yolunda* (Kaya, 2004, s. 101)

Veysel, canım çok yandı, o kadar yandı ki bu ateşin ısısı, ışığı ve acısı yarı uyandırdı. Yolum yokuşa dayandı, gönlüm oldukça yoruldu:

*Yandı Veysel canım yandı vakit geçti yâr uyandı
Yolum yokuşa dayandı farıdı gönlüm farıdı* (Kaya, 2004, s. 299)

Gönül, ezelden beri aşk derdiyle hastadır. Çünkü elest meclisinde sevgilinin aşkına/sevdasına düşmüştür. Bu öyle bir haldir ki bütün giysilerden sıyrılarak aşk libası giyildiğinden beri devam etmektedir:

*Evvelde hastadır yaralı gönlüm
Sevda-yı mahbuba ereli gönlüm
Aşkın gömleğine gireli gönlüm
Hicranı Veysel'den n'ola kendine* (Kaya, 2004, s. 127)

Gönül, dermanı olmayan bir hastadır. Durmadan feryat, figan eder. Ancak bu hasta gönle sadece yar değil, felek de hançerini vurmaktadır. Çünkü âşık, hor görülür, ayıplanır, yadırganır, dışlanır. Eski, kıymetli durumundan, kimliğinden uzaklaşır, ötelenir:

*Bu hasta gönlümün ne idi derdi
Daima durmayıp feryat ederdi
Sanma şu sineme bir tek yâr vurdu
Feleğin hançeri her an görünür* (Kaya, 2004, s. 282)

Veysel sevgili için feryat eder, ağlar. Elinden ancak bu gelir. Veysel'in sevgilisine layık hiçbir şeyi yoktur. Zaten dünyalık hiçbir şeyi yoktur. Ne işi gücü ne malı mülkü ne makamı mevkisi vardır. Her şeyini kaybetmiştir. Çünkü âşığa dünyalık gerekmez. Âşık, aşkı için varlığın hepsinden vazgeçmiştir. Yoksa gerçek bir âşık olamaz. Çünkü âşık sevgiliye hiçbir şeyi layık görmez. Ona verebileceği tek ve değerli hediyesi aşk dolu gönlüdür. Sevgiliye layık olan, layık görülen sadece gönlüdür:

*Veysel ağlar ama gönlü ferahtır
Yâr sana ilayık bir nesnem yoktur
Çünkü pervaneye ateş mubahtır
Cesette emanet bir can görünür* (Kaya, 2004, s. 282)

Gönül aynı zamanda bir ülke, bir memleket, bir saraydır. Orada aşk hükümdarlığı, aşk sultanlığı hüküm sürer ve oranın tek hâkimi sevgilidir:

*Tanışlık vermemiş gezmiş benimle
Can yoldaşı imiş öz canım ile
Gönülde hükmeden sultanım ile
Bugün bize gelmiş yar geze geze* (Kaya, 2004, s. 134)

2. Âşık Veysel'in şiirlerinde gönül-aşk-tabiat-güzel(lik)

Âşık Veysel birçok şair gibi tabiat unsurlarıyla, güzelliklerini dile getirmektedir. Tabiata olan ilgisinde sevgi ön plandadır. Her ne kadar tabiatın yıkıcı, olumsuz taraflarına değinse de daha çok güzel(lik)leri anlatır. Çünkü tabiatı, güzelliklerini Allah yaratmıştır. Yaratılarda Yaratana dair izler, güzellikler vardır. *Sen Varsın Orda* adlı şiir bütünüyle göz önüne alındığında “vahdet-i vücûd” öğretisinin hâkim olduğu

görülmektedir (Vural, 2023, s. 72). Yaratanın cemel ve celal sıfatları, yaratılanlarda kendini gösterir. Âşıklar, daha çok cemel sıfatına dair olanları görmeye çalışır, hayranlıklarını dile getirirler.

İster bir güzele duyulan olsun ki bu beşerî aşk olarak bilinir, ister tabiattaki herhangi bir güzelliğe duyulan ilgi, sevgi veya hayranlık olsun vahdet-i vücud prensibine göre âşığı, Allah'a ulaştırır. “Mansur’a ses olan, ondan da Arabî’ye ilham olan Vahdet-i vücûd, Yûnus Emre ya da Nesîmî gibi kültürel ve tasavvufî anlamda öncü isimlerle Veysel’e kadar, dolayısıyla günümüze kadar uzanmıştır. Zaten, Veysel’in bu isimlerle olan söylem benzerliği de önemli ölçüde bu alandadır. O, “yaratılanı yaratandan ötürü sevmeyi” sözde değil, özde başarıp “Anadolu irfanı”na layık olduğu için Yûnus gibi çağının ötesine seslenebilmiştir” (Bıçak, 2023, s. 262).

Tabiattaki güzel ve güzelliklere duyulan beşerî aşk, ilahî aşka dönüşebilir. Gönlünde âşıklık istidadı olan, güzel(lik)lere kayıtsız kalamaz. Yaratılan yaratandan ötürü hoş görülür. Bunu neredeyse bütün âşıklar/şairler dile getirirler. Veysel de bunlardan biridir:

*Gâhi gönül oldum yüksekte uçtum
Ferhat oldum aşk uğrunda çalıştım
İrenk irenk çiçeklere karıştım
Dirildim de Çamlıbel’e yaslandım* (Kaya, 2004, s. 197)

Âşık isen işin karın cefa, çile, dert ve kedere katlanmak, zorluklara sabretmektir. Bu dünya dert, çile, zorluk dünyasıdır, başka bir şey beklenmemelidir. Gönlüne seslenen Veysel, başından neler geldi geçti kendin söyle, bundan sonra da böyle olacaktır:

*Katlan bu cefaya sabreyle gönül
Bu dünyanın işi hep böyle gönül
Başından geçeni sen söyle gönül
Neler geldi geçti oldu olacak* (Kaya, 2004, s. 173)

Aşk, dert, hastalık, ruhî bir bunalım olarak da değerlendirilmiştir. Âşıkların hekimlere, psikiyatrîstlere, hacı hocalara gösterilmesi bundandır. Ancak aşk, ezeli ve ebedidir. Kimilerince mutluluk sebebi bir erdem, kimilerince de patolojik bir ruh hâli, başka bir ifadeyle anormallik veya hastalık olarak değerlendirilir (Ulucan, 2019, s. 56). Hastaların sıkıntıları geceleri artar. Tabiat ve içindekiler, seher vaktinde uyanır, bu vakti beklerler. Hastalar ve âşıklar da sevgiliyi görme ümidiyle seher vaktini beklerler:

*Seher vakti cümle kuşlar ötüşür
Bülbülün feryadı yâr uyandırır
Şafak söküp tan yerleri ısırken
Sevdayı gönlümde yâr uyandırır* (Kaya, 2004, s. 265)

Veysel, gönül adamıdır, çevresinden, tabiatıdan da hiç kopmamıştır. Gönlünün türlü hallerini dile getirirken bildiği, tanıdığı, hayranı olduğu tabiatın güzelliklerinden yararlanır. “Âşık Veysel’in gözleri görmese de o gönül gözüyle tabiatı görmek istediği gibi hayal eder” (Alptekin, 2004, s.126). Yanında, yakınındaki dağlar, göller, akarsular, dereleler, bağlar, bahçeler, yaylalar onun şiirinde türlü halleri ve güzellikleriyle dile ge(tiri)lir. Tecer dağı bunlardan biridir:

*Havalandı gönlüm inmez engine
Her zaman gönlümün yaylası Tecer
Yüzünü benzettim gülün rengine
Her zaman gönlümün yaylası Tecer* (Kaya, 2004, s. 251)

Dini-tasavvufî ve klasik şiir geleneğinde varlığın toprak, su, hava ve ateşten oluştuğuna inanılır. Tabiattaki anasırı erbaa denilen bu unsurlardan oldukça yararlanılır. Veysel de şiirlerinde bu unsurlardan sıkça bahseder. Onun şiirlerinde bu unsurdan daha çok toprak ve suyun ele alındığı görülmektedir. Veysel, modern bakış açısıyla bunlara bakar, değerlendirir. Bilgiye, öğrenmeye, yeniliğe açık ve âşık olan Veysel, suyun elektrik enerjisine dönüştürülerek nasıl karanlığı aydınlattığını; bilim ve teknolojiyle cehaletin ortadan kaldırılarak insanların nasıl aydınlanabildiğini belirtir. O, “Anadolu halkının yaşadığı sefalet ve kör cehaleti yakından görmüş biri olarak eğitimin ve gelişmenin önemini bizzat deneyimlemiş bir saz şairidir. Hem fiziksel yoksulluğuna hem de duygusal yoksunluğuna rağmen kendi derin acılarında çırpınmamış, toplumu ve ulusu ilgilendiren hemen her konuya şiirlerinde temas etmiştir” (Doğan vd. 2021, s. 3462). Suyunun bir nimet olduğunu bedene enerji ve katkı sağladığını herkes bilmektedir. Su, bunlarla kalmayıp güzellerin gönlünü de eğlendirmektedir:

*Ateş olur çiğ pişirir fırında
Ziya verir nurlar saçar yerinde
Saf olarak akar köy pınarında
Güzeller gönlünü eğleyen sular* (Kaya, 2004, s. 244)

Çölde Leyla'yı gören Kays, nasıl deliye (Mecnun'a) döndüyse gönül de sevgiliyi gördüğünde derya/deniz gibi dalgalanıp coşmakta, delirmektedir. Tabiattaki güzelliklerin hepsi Mevla'dandır ne sen ne ben var(ım), bir tek o vardır, o da gaffar olan Allah'tır, diyen şair, varlığın birliği (vahdet-i vücud) prensibine yine değinmektedir. “Gördüğün güzellik(lerin) hepsi Mevlâ"dır, diyerek bu kez görmeyi bilen göz için her varlıkta görünenin tek bir varlığın muhtelif tecellilerinden ibaret olduğunu belirtir” (İpek, 2023, s. 44):

*Coşar deli gönül misâl-i derya
Mecnun'a sahrada göründü Leyla
Gördüğün güzellik hepisi Mevla
Ne sen var ne ben var bir tane gaffar* (Kaya, 2004, s. 236)

Deli gönül bazen kuş olur havalanır. Feleğin işi hesaba uymaz. Hiçbir şey âşığın beklediği ve istediği gibi olmaz. Dolayısıyla Veysel'in başı dertlerden, belalardan kurtulmaz. Eninde sonunda herkes bu dünyalık çilesini çeker:

*Yine havalandı gönlümün kuşu
Hiç hesaba sığmaz feleğin işi
Dünyada belalı Veysel'in başı
Herkes çilesini çeker nihayet* (Kaya, 2004, s. 291)

Aşk derdi çekenlerin günü zindana döner, geceleri dertlerle dolu ve ağlamaklı geçer. Bu yüzden dünya ele geniş, bana dardır. Gönlüm tahammülsüz, bıkarardır. Kader ile kozumu paylaşamadım. Ne bir isteğim ne bir dileğim gerçekleşti. Ancak benim kaderimde olanlar gerçekleşti:

*Ele geniş bana dünya dar oldu
Tahammülsüz gönlüm bi-karar oldu
Günüm zindan gecelerim zâr oldu
Kader ile bölemedim kozumu* (Kaya, 2004, s. 301)

Kişi aşka düştüğünde sağını solunu şaşırır, içine düştüğü hâli kime anlatacağını, ne yapacağını bilemez. Halden anlayan birine derdini anlatmak kurtulmak ister. Ancak bu derdi bileni bulamaz. Gönül bir güzeli sevmiş, ondan vazgeçmez:

*Şaşkın bir haldeyim nasıl eylesem
Bir dert ehli bulsam derdim söylesem
Başımı sevdadan halâs eylesem
Gönül bir güzeli sevdi bırakmaz* (Kaya, 2004, s. 303)

Aşk, bitmeyen bir sevda yolu, ilacı olmayan derttir. Gönülün miracı, başın tacı aşka sebep sevgilidir. Veysel ona söz vermiş, sözünden dönmez:

*Tükenmez bir sevda bulunmaz ucu
Hastayım derdimin yoktur ilacı
Gönlümün miracı başımın tacı
Veysel ikrarını verdi bırakmaz* (Kaya, 2004, s. 303)

Aşkın kanununda âh çekmek zar ağlamak vardır. Sevgiliye “Nye naz ediyorsun?” diye sorulmaz, âşığın niye âh çekip, zar ağladığına şaşılmamalıdır. Deli gönül coşup çağlar, âşık ağlar gözyaşlarını silemez:

*Ah çeker âşıklar ağlar zârınan
Yüce dağlar şöhret bulmuş karınan
Çağlar deli gönül ırmaklarınan
Ağlar ağlar gözyaşlarım silemez* (Kaya, 2004, s. 304)

Doğu ve İslam edebiyatlarında aşk sembolik değerlerle ifade edilir. Aşk ve sembolik değerler mesnevi nazım şekliyle detaylıca anlatılır. Sevgi, ilgi ve duygular oldukça kapsamlıdır. Anlatılanlar, sevgililer arasındaki ilgiden ibaret ve sınırlı değildir. Gül ile bülbül de bu aşk hikâyelerindeki kahramanlara sembol olmuştur. Bülbül, gülü görür görmez âşık olur, sürekli dalına konar, âh u figan eder. Çünkü âşık, bülbül olarak tasavvur edilir. Bunun sebebi sevgilinin gül gibi güzel olmasıdır, bu Veysel’de vardır:

*Ey beni bu derde giriftar eden
Eski muhabbeti kaldırdın neden
Gönül ister kavuşmayı ölmeden
Gül olmasa bülbül âh u zâr etmez* (Kaya, 2004, s. 168)

Sevgili, âşığın gönlünü ateşe atmıştır. Gönül, zalim sevgilinin tuzağına düşmüştür. Veysel de aynı durumdadır; görünürde sevgiliye sitem etse de aslında dua etmektedir:

*Beni yakan yansın aşkın narına
Gönül düştü bir zalimin toruna
Bakmaz mısın bu Veysel’in zarına
Ah çeker ağlarım yâr elim yetmez* (Kaya, 2004, s. 306)

Veysel de birçok âşık gibi gurbete gitmiştir. Sıla hasreti çekmiş ve bunu veciz ifadelerle dile getirmiştir. “Halk şiirinde ince duyguların, içten isteklerin, bunlara bağlı olarak el değmemiş, özgün imgelerin dile

getirildiği...” (Aksan, 2007, s. 70) pek çok örnek vardır. Veysel’in “gönül gönle takmak, katmak” ibaresi, bu imgelerdendir:

*Ayrılmazdım enstitüden yuvadan
Sılda yoluma bakanlarım var
Şarkışla tarafı bizim diyardan
Gönlümü gönlüne takanlarım var* (Kaya, 2004, s. 250)

Halk şiirinde canlı cansız birçok unsur bulunur. Kuşlar bunlardandır. “Bilhassa ördek, turna, keklik, kartal gibi kuşlar Anadolu insanının dünyasında vazgeçilmez önemi haizdir” (Kaya, 2004, s. 55). Gönül bir (ulu) kuş gibi yüksekten uçar, alçaklarda işi olmaz. Bu yüzden gönlüne uyan yükselir, havaî olur. Ne zaman sevdadan uzaklaşır, yere konarsa balsız, bomboş bir kovana döner. Balsız kovan işe yaramaz. İnsanın içinde/gönlünde taşıdığı bal/değer aşktır. Gönülsüz insan, aşksız gönül olmaz:

*Bir ulu kuş olsam uçsam yürüsem
O zaman gönlüme yoldaş olurum
Sâkin olsam bu sevdadan farısam
Balsız kovan gibi bomboş olurum* (Kaya, 2004, s. 214)

3. Âşık Veysel’in şiirlerinde gönül-delilik-hastalık-coşkunluk-çocukluk

Gönül, türlü vasıflarıyla âşığa benzer, onun da güçlü, zayıf yanları vardır. Bunlar ruhsal, bedensel ve sosyal yanlarıyla şiirlere yansır. “Hastalık ve delilik ile ilgili hususlar, âşığın bedeni, gözü, gönül ve kalbi ile ilgili olarak ele alınır. Bunun yanında âşığın kendisi de deli ve hasta olarak vasıflandırılır” (Sefercioğlu, 1990, s. 302).

Gönlün güzel(lik)leri gören gözleri vardır. Tabiattaki güzel ve güzellikler, âşığın gönlünü coşturur. Güzel(lik)ler karşısında coşmayan gönül kör veya ölüdür. Gönül daima güzel ve güzelliklerle akar, coşar, taşar; deli, divane olur. Bu coşku, vecd hali olarak devam eder. Âşık Veysel bu vecd halinde yaratıcıya ulaşır. “Âşık Veysel herhangi bir tekkeye bağlı bir derviş-şair değildir fakat şiirlerinde tasavvufi unsurlar bulunur. Veysel’in tasavvuf şiirleri, İslâm inancının aydınlığı içinde yazılmış, yeni örneklerdendir. O, kendisinden önce yaşamış ve yazmış bütün tasavvuf şairlerinin coşkunluğu ve teslimiyetiyle Allah’a seslenmektedir” (Bakiler, 2020, s. 59).

Güller açmış, güzel kokuyor, güzeller etrafa neşe saçıyor. Sevgilinin güzelliği güneşe bile ışık vermektedir. Hoş kokular, etrafı neşelendiren güzeller, âşığın aklını başından alır. Sevgilinin yüzündeki sıra sıra benler sayamaz olur:

*Yine deli gönül geliyor coşa
Güllerde koku var güzeldi neşe
Mah cemali ziya verir güneşe
Sıra sıra benlerini sayamam* (Kaya, 2004, s. 190)

Veysel, beşerî, ilahî aşkın gönüldeki telakkilerini coşkun bir dille anlatır. Belki cem ayınındeki gibi vecde gelip sazını coşkuyla çalmaktadır. Bu haldeyken sevgiliyi/Allah’ı kendine çok yakın hisseder. Bu hal, yaratılanın yaratanda yok olması demektir. Aynen pervanenin ateşte kül olması gibi...

*Dokun Veysel tele dokun
Coştu gönül etti akın
Sensin bana benden yakın
Sen olmasan ben olmazdım* (Kaya, 2004, s. 199)

Âşığın gönlü gamlı, yası, kederli ve yaralıdır, bu yarası hiç iyileşmez. Çünkü sevgiliyle vuslat gerçekleşmez. Yaralı bir uzuv günden güne iyileşirken gönüldeki dert/gam/tasa giderek arttığından gönül yarası büyür. Âşığın derdinin tek çaresi ölmektir. Vuslat gerçekleşmeyeceğinden âşığın bütün istekleri, hevesler kursağında kalır. Hem sevgiliye kavuşamama hem rakiplerin varlığı, dertlenmeye yetmektedir:

*Günden güne artar gönlün yarası
Cennet olmuş o cennetin merası
Geçmez yaylaları Meydan deresi
Boz dumanlar bürümeden yetişek* (Kaya, 2004, s. 179)

Âşığın ağladığı, sızladığı duyulmaz. Âşık, sevgisinin duyulmasını, bilinmesini istemez. Aşkın makbulü bilinmeyendir. Sevgilinin bilmesi de gerekmez. Aşkını kalbinde/gönlünde saklı/gizli tutan cennete gider. Fakat gam deryası coşmuştur, âşığın hâli ayan beyandır:

*Ağlar Veysel çıkmaz sesi
Yine coştu gam deryası
Garip gönlümün yaylası
Güzel hüsnün bağı benim* (Kaya, 2004, s. 206)

Aşkın coştugu demler, mevsimler olur. Coşku, neşe, canlanma ve hareketlenmeler bahar mevsiminde gerçekleşir. Çiçekler açar, sular akar, kuşlar öter, gönül coşar. Tabiattaki güzel(lik)ler, âşığın gönlündeki ateşi alevlendirir. Bir kıvılcımla gönül alevlenir, yanar kor olur. Çünkü gönül, aşk ateşiyle yanmaya hazırdır:

*Sular çağlarken baharda
Ben o yar ile konuştum
O zaman gönül o yerde
Ateş aldı ben tutuştum* (Kaya, 2004, s. 215)

Olmuş, olacak her işin bir sebebi vardır. Sebepsiz hiçbir iş, olay olmaz. “külli şeyin sebebün” denilir. Tabiatta tesadüflere rastlanmaz. Yağan karların esen lodosla erimesi, gönlün dosttan gelen bir selamla coşması ve âşığın dillere destan olmasına sevgili sebeptir:

*Karlar erir akar gider lodostan
Coşar gönlüm selam gelse o dos(t)tan
Sen eyledin beni dillere destan
Çırpınıp saçların yolan elveda* (Kaya, 2004, s. 99)

*Her sene Veysel'e yeni bir yara
Bilmem nasıl olur hal vara vara
Deli gönül bağlanmaz ya dilbere
Salınıp karşıma çıkanlarım var* (Kaya, 2004, s. 250)

Âşık Veysel'in sevgilisinin gönlü çelik, bağı taştır. Bu yüzden âşığın gönlü delirmiş, sürekli ağlayıp sızlanmaktadır. Kalbi viran, gözleri yaşla doludur. "Sevgilinin gönlünün en belirgin özelliği sertliğidir. Bu sebeple taş, mermer ve çelik olarak vasıflandırılır" (Sefercioğlu, 1990, s. 225):

*Benim sevdiğim dilberin
Gönlü çelik bağı taştır
Deli gönül nedir zârın
Kalbin viran gözün yaştır* (Kaya, 2004, s. 269)

Yaşamak hareket, canlılık, mücadeledir. Çalışma, gayret olmazsa hayattan zevk alınmaz. Hayat mücadelesinde imkânlar, fırsatlar ortaya çıkar. Bu hengâmede ele geçen fırsatlar iyi değerlendirilmelidir. Şans, fırsat bir daha ele geçmeyebilir. Âşıklık kalpte/gönülde yanan, dönen bir ateşten ibarettir:

*Hayattaki mücadele
Kaçan fırsat girmez ele
Âşıklıktaki mesele
Kalpte dönen bir ateştir* (Kaya, 2004, s. 269)

Gönül gerçekçi değil, hayalcidir. Arzuları, istekleri olağanüstüdür. Sevgili, Yemen'de bile olsa kuş olur uçar, gider onu bulur. Zaman geçmiş olsun, gelecek olsun fark etmez. Onun için mekânın uzaklığı, yakınlığı, sınırlılığı yoktur:

*Bu Veysel'in arzu sende
Muhabbetin kadim canda
İşitsem seni Yemen'de
Gönül bulur uçan kuştur* (Kaya, 2004, s. 269)

Âşığın sınavı yaşadığı gurbet, çektiği hasrettir. Genellikle sevgili sılada, âşık gurbettedir ve sevgiliye asla kavuşulmaz. Zaten dünya bir gurbettir. Bu gurbetlik/hasretlik ancak ölünce biter. Nitekim Mevlâna'nın ölüm gecesini "şeb-i arus" olarak değerlendirmesi bundan dolayıdır:

*Sinemi yakıyor sılanın aşkı
Deli gönül farımadan yetişek
Mor çiçekli yaylaların çağıdır
Güller solup kurumadan yetişek* (Kaya, 2004, s. 179)

Sevgiliye ulaşma/kavuşma hayaliyle gezdim, dolandım. Unuttum sanmayın, asla terk etmedim. Umut gözümde sönmez bir ışıktır, hep onu bekledim. Bugün, yarın olur diye hep gönlümü avuttum:

*Bir hayal peşinde dolandım durdum
Asla terk etmezem sanma unuttum
Sönmez ümitlerden beklerim yardım
Bugün yarın dedim gönlüm avuttum* (Kaya, 2004, s. 216)

Bazen zengin oldum, hayallerle yaşadım. Nerde bir güzel gördüm ilgilendim. Sevda denizinde gönlümü aldattım, en sonunda arzularım suya düştü, ne ettim diye pişman oldum:

*Gâhi zengin oldum hülya yaşattım
Nerde güzel gördü isem laf attım
Sevda denizinde gönlüm aldattım
Arzularım suya düştü ne ettim* (Kaya, 2004, s. 216)

Garip gönlümü, yar (bize) gelecek diye yıllarca avuttum, durdum. Oysa yar gelmiş, bizim evi yoklamış, girmeden çekip gitmiş. Çünkü o yar göze görünmez, gönüllerde gezen biridir:

*Yıllarca avuttum garip gönlümü
Dedim o yar bir gün gelecek bize
Gelmiş gitmiş bizim evi yoklamış
Gönüllerde gezer görülmez göze (Kaya, 2004, s. 134)*

Varlık-yokluk nasip, kısmet meselesidir. Bazılarının dünyalığı azdır, kıttır. Birine mal-mülk, para-pul, makam-mevki verilmemişse öteki dünyalık zenginlik verilir. Önemli olan bunun sebebini, hikmetini anlamaktır:

*Çalıştım kadehim dolduramadım
Kimseye halimi bildiremedim
Gönlümün arzusun aldıramadım
Dileğim hâkime deyvermediler (Kaya, 2004, s. 262)*

Veysel, hastalıklar yüzünden birçok kez hastaneye yatmıştır. Hastanede iyileşmek beklenir. Ancak Veysel derdinin dermanı, sevgiliyi beklemektedir. Maddî sağlık geri kazanılır ama hastalanan gönül tekrar iyileşmez. Onun dermanı sevgilidir, o da hiçbir zaman gelmez. Bugün, yarın denilerek yıllarca gönül avutulur, aldatılır:

*On üç sefer hastahaneye yattım
Derman gelir diye yollar gözettim
Bugün yarın dedin gönlüm aldattın
Yıl yetmiş yediye gelene kadar (Kaya, 2004, s. 252)*

4. Âşık Veysel'in şiirlerinde gönül-nasihat-uyarı-hatırlatma

Âşığın gönlüne nasihatlerde, uyarılarda bulunduğu gibi gönül de âşığa nasihat, uyarı ve hatırlatmalarda bulunur. Çoğunlukla âşıkla gönlü anlaşılamaz, ayrı tellerden çalarlar. Ancak zamanla bir durulma, bir sakinleşme olur. Gönlün sükûnet bulması, beşerî aşkla ilgili olsa gerek ilahî aşkı aşkın, sevginin azalması söz konusu değildir. Buna rağmen “gönül kocamaz” diye bir genelleme de söz konusudur. Gönle nasihat gerekir çünkü gönlün istekleri ve beklentileri vardır. Âşık Veysel'in gönlü de bunlardan biridir. Âşığa hakaretimiz uyarılarda bulunur. Âşıklar, gönüllerinin söz dinlememesi hususunda oldukça dertlidirler. Bu dertten Yunus da şikâyet eder:

*Nice bir ben sana uyam
Özümlü belaya salam
N'ola gelsen sen de benim
Öğüdümü tutsan gönül*

Gönül kararsızdır, demi demine uymaz. Ne yapacağını kimse kestiremez. Ben kocadım sen gençleştin, başa bela mısın, nerden geldin? Bazen alçaldın yere indin, bazen gök yüzüne yükseldin. Şimdi de turna oldun, gönül! “Dilimizde ‘gönül kocamaz’ sözü her zaman âşık olabilme gerçeğine işaret etmektedir. Buna rağmen aşkın tam bir yaşı var mıdır, bilinmez. Genellikle kişi yaşlanınca aşka dair ilgilerin azaldığı yönünde bir gerçeklik vardır” (Ulucan, 2019, 55):

*Ben kocadım sen genceldin
Başa bela nereden geldin
Gâhi indin gâh yükseldin
Şimdi oldun turna gönül* (Kaya, 2004, s. 189)

Ancak bazı şairlerin gerçek bir aşk, ilahi aşk için yaşın önemli olmadığı kanaatinde oldukları şiirlerinden anlaşılmaktadır. Bunlardan biri de Yunus'tur:

*Niceler eydür Yunus'a
Kocaldın sen aşkı kogıl
Aşk bize yenile değdi
Henüz dahi turfandadır*

Gönül Sana Nasihatim adlı şiire doğrudan gönle hitap edilmektedir. Halk arasında “istendiğin yere erinme (git); istenmediğin yere görünme (gitme)” dendiğini belinir. “Çağrılmadığın, davet edilmediğin yere varma, gitme” gibi... Bir güzel, seni beğenmezse, sevmezse senin ona bağlanıp durman, onu beklemen doğru değildir. Çünkü “değirmen dediğin iki taştan, muhabbet dediğin iki baştan olur”:

*Gönül sana nasihatim
Çağrılmazsan varma gönül
Seni sevmezse bir güzel
Bağlanıp da durma gönül* (Kaya, 2004, s. 189)

Ey gönül, Şam'ı, Şark'ı, her yeri gezip dolaşıyorsun, buna gerek var mı? Yaptıklarından korkmaz mısın? Evini barkını terk edip gidiyorsun. Beni niye boşuna yoruyorsun, yorma gönül! Belli ki Veysel, gönlü tarafından oldukça yorulmuştur. Belli bir yaşa gelenler, daime genç kalan gönüllerine uyduklarında yorulurlar:

*Ne gezersin Şam'ı Şarkı
Yok mu sende hiçbir korku
Terk edersin evi barkı
Beni boşa yorma gönül* (Kaya, 2004, s. 189)

Her şeyde olduğu gibi bir kılavuza, yol gösterene (mürşide), ustaya ihtiyaç olduğu, duyulduğu bilmektedir. Bazı işler yapılırken belli ölçüde araç-gereç, alet-edevata ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Eğer uzak ve zor bir yolu, mesafeyi araçsız, yaya olarak gidersen mutlaka yorulursun, gitme! Kendince güne, aya hükmedersin ama aşk denilen deryaya (yalnız) girersen çıkamazsın, girme!

*Yorulursun gitme yaya
Hükmedersin güne aya
Aşk denilen bir deryaya
Çıkamazsın girme gönül* (Kaya, 2004, s. 189)

Bazen zengin oldun, bazen züğürt oldun. Bazen usta oldun, bazen çirak oldun. Bazen koyun, bazen aç bir kurt (gibi acımasız) oldun. Her renge girdin, girme gönül!

*Bazı zengin bazı züğürt
Bazı usta bazı şegirt
Bazı koyun bazı aç kurt
Her irenkte derme gönül* (Kaya, 2004, s. 189)

Veysel, gönlüne hitap ederek çeşitli uyarılarda bulur. Doğrusu insanın gönlüyle hasbihal etmesi de ayrıca dikkat çekicidir. Bu insanın diğer canlılardan farklı oluşuyla ilgilidir. Önemli değerlendirmeler barındıran bu husus, başka şairlerde ve şiirlerde de bulunmaktadır:

*Deli gönül ne gezersin
Geze geze yorulman mı
Ne kazandın bu sevdadan
Vazgeç desem darılman mı*

*Delisin gönül delisin
Güzellere cilvelisin
Bu işleri bilmelisin
Çiçek olsan derilmen mi*

*İnc'elekten elenirsin
Diyar diyar dolanırsın
Akar çağlar bulanırsın
Hiçbir zaman durulman mı* (Kaya, 2004, s. 144)

Zaman zaman gönlün yaptıkları, ettikleri belki akıllanır, uslanır diye kendisine sayılıp dökülür. Bunlar söylenmeye başlanmadan önce darılma, gücenme olmasın diye belirtilir. Gönle en önemli ve son uyarı ise şudur; sonunda güzeller uğruna canın çıkacak... Her ne hal olursa olsun, doğru yoldan şaşmamak gerektiği belirtilir. Çünkü insanlar çokça kuru bühtanlarda bulunurlar. Öyle ki kuru telden bile saz çalabilirler. Ne yazık ki uzaktan gelen sesler yanık ve yakıcıdır:

*Şaşma gönül doğru yoldan
Meydan almaz kuru bühtan
Saz çalarlar kuru telden
Yanık gelir ses ıraktan* (Kaya, 2004, s. 222)

Gönül aynı zamanda çok hassastır; billur şişe, sırçadan köşk gibi benzetmelerle kullanılır. Ona karşı ne kadar dikkatli ve hassas olunması gerektiği dile getirilir:

*Yüce dağın menekşesi
Sesin güzeller neşesi
Gönlümün billur şişesi
Taşa çalsam kırılman mı* (Kaya, 2004, s. 144)

Âşığın gönlü gibi sevgilinin gönlü de aynı hassasiyettedir. Hatta Yunus da bir dörtlüğünde buna değinmiştir:

*Sakıngıl yârin gönlün
Sırçadır sımayasın
Sırça sındıktan sonra
Bütün olası değil*

Bütün beklenmedik, umulmadık hal ve hareketlerine, durumuna rağmen Veysel gönülden, gönlünden ayrılmaz, ayrılmaz. Bazen bilir, bazen bilmez. Yalan dünya yarsız olmaz. Bir saçı sırmalı(yı) ister, gönül:

*Veysel gönülden ayrılmaz
Gâhi bilir gâhi bilmez*

*Yalan dünya yarsız olmaz
İster saç ısrma gönül* (Kaya, 2004, s. 189)

Âşık Veysel'in gönüyle hasbihalini anlatan başka bir şiiri de aynı minval üzere sürüp gitmektedir. "Âşk ağlatır, dert söyletir sırrınca Veysel de aşk derdini söyler. Şiirleri incelendiğinde bu söyleşmenin/ dertleşmenin muhataplarından biri de gönüldür. Sadece Veysel için değil, tüm ehl-i aşk için gönül yegâne muhataptır. Evvela şâir için çektiği cefaların müsebbibi gönüldür. Anlaşılan o ki, âşığın gönülüne sözü geçmiyor. Aşkın merkezi olan gönül, güzelliğin de cılasıdır. Yani, güzeli meydana çıkaran veya güzelin niteliğini belirleyen gönüldür" (Yalap, 2023, s. 105).

*Ey gönül kendini yüksek gözetme
Sana zor geleni herkese tutma
Her güzeli güzel sanıp meyletme
Kalles olur en sonunda aldanın*

*Bilirim aslını nursun gevhersin
Bütün mevcudatta her şeyde varsın
Yenilmez yorulmaz ne hoş damarsın
Bir gün olur bu sevdadan usanın* (Kaya, 2004, s. 234)

5. Âşık Veysel'in şiirlerinde gönül-sosyal ve toplumsal gerçekler

İnsanı diğer canlılardan ayıran birçok özelliği vardır. Bunlardan en önemlisi belki de gönül sahibi olmasıdır. Çünkü gönül insanı insan eden önemli bir özelliktir. Gönül insandan sadece bu dünyayı değil, öteki dünyayı da bilmesini, anlamasını, inanmasını ve anlatmasını ister. Canlılar arasında öteki dünya inancı sadece inanan insanlarda olduğu düşünülmektedir. Öyle ise gönül hem bu dünya hem öteki dünyayı barındırmaktadır.

Âşık Veysel *Her Türli Nesneye Âşıksın Gönül* adlı şiirinde gönülün her yaratılarda yaratandan izler gördüğünü, onlara karşı hayranlığını gizleyemez. Ancak bu âlemde yaratılan her şeye sahip olunamaz, elde edilemez. Öyleyse kanaatkâr olunması gerekir. Her güzelden ve güzellikten hisse (pay) istemek veya beklemek doğru değildir. Bu yüzden beraber gülünüp oynanmayan kız (nimet vb.) gerekmez:

*Her türli nesneye âşıksın gönül
Çalıp eğlenmezsem saz neme gerek
Her güzelden birer hisse umarsın
Gülüp oynamazsam kız neme gerek* (Kaya, 2004, s. 177)

Elbette Dünya'daki her güzelin ve güzelliğin bir sonu vardır. Çünkü bu dünya kalıcı değil, geçicidir. Nasıl ki güz geldiğinde kuşlar sahile iner; zamanı geldiğinde dünyadakiler de gider. Ne çare ki bu gerçekler söylenmesine rağmen gafile tesir etmez. Bu yüzden üstüne vazife olmayan işler yapar ve söylenmemesi gerekenleri söyler:

*Geçti güzelliğin çağı nafiye
Güz gelince kuşlar iner sahile
Ne söylesen kâr eylemez gafile
Üstüme düşmedik söz neme gerek* (Kaya, 2004, s. 177)

Mert insanın sözü, özüne uygun olmalıdır. Başka bir ifade ile mert olan, mertçe konuşmalı, mertçe davranmalıdır. Aynen mızrabın tele uygun vurması gerektiği gibi... doğru olan, doğru bilen, doğru gören yolun doğrusuna, düzüne gider. Düz yolu, doğru yolu gör(e)meyen göz neye yarar:

*Mert insanın sözü uyar özüne
Tezene teline varmak sazına
Doğru gören gider yolun düzüne
Düz yolu görmeyen göz neme gerek* (Kaya, 2004, s. 177)

Veysel'in gözünün tok, gönlünün zengin olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Onda kanaatkârlık düşüncesi ön plandadır. Bana (Âşık) Veysel demişler, gerçek bir âşık olabilirim söylediğim sözü bilerek söyleyebilirim ne âlâ. Burada Veysel Karani'ye de bir telmihte bulunmaktadır. Veysel Karani, Hz. Peygamber'i çok sevdiği için onu ziyarete gider, ancak evde bulamaz. Annesine verdiği söze sadık kalarak Hz. Peygamber'i görememesine rağmen geri döner. Veysel bu kadarıyla yetinir, kanaatkâr davranır ve şöyle devam eder: Küçük bir sazım var, o bana yeter. Tefli, dümbelekli, çok sazlı ve sözlü ortamlar, cazlar bana gerekmez:

*Bir Veysel demişler olabilirsem
Söylerim sözümü bilebilirsem
Bir cura sazım var çalabilirsem
Tefli dümbelekli caz neme gerek* (Kaya, 2004, s. 177)

Gönül oldukça ürkek ve hassastır. Gönlün ferah, rahat ve güvende olması için sosyal ve toplumsal zeminin uygun ve güvende olması gerekir. Birlik ve beraberliğin yanında yaşanan yerin jeopolitik ve jeostratejik konumunun önemi büyüktür. Bu gerçeklik bağlamında güçlü ve yılmaz bir ordunun ve güvenlik güçlerinin bulunması, gönlün ve gönüllerin ferah olmasında, ferah tutulmasında rolü vardır. Başta İstanbul olmak üzere vatanın her yerinin önemi, güzelliği ve değerine dikkat çekilmektedir:

*Denizler kilidi boğazların var
Dünyaya haykıran avazların var
Yılmaz Türk ordusu şahbazların var
Ferah tut gönlünü serin İstanbul* (Kaya, 2004, s. 185)

Veysel'in şiirlerinde gönül, âşkın yerine kullanıldığı gibi aklın yerine de kullanıldığı anlaşılmaktadır. Aslında Veysel burada gönlü aklıselim, sağduyunun merkezi olarak görmekte ve değerlendirmektedir:

*Bu bir keramet mi yoksa hüner mi
Göz görmezse gönül buna kanar mı* (Kaya, 2004, s. 187)

Her ne konuda olursa olsun gönüller bir olmalıdır. Özellikle sosyal ve toplumsal konularda bir ve beraber olunması oldukça önemlidir. Âşık Veysel, birlik ve beraberlikten yana biridir. Bu yüzden gönüller bir olmalı, (g)ayrılarla olunmamalıdır. Sen, ben değil, ikimiz olmalı ve "biz"e doğru gitmeli, ulaşmalıyız, demektedir:

*Gönülleri bir edelim
Gayrileri biz n'idelim
İkimiz de bir gidelim
Yürüyelim bize doğru* (Kaya, 2004, s. 198)

İnsanlara iyilik ve güzellikte bulunulduğunda onların gönülleri hoş olur, dostluklar artar, teşekkürler çoğalır. Bundan dolayı gönüller memnun olur. İstanbul halkının Veysel'e gösterdiği değer verme ve kadirşinaslık buna güzel bir örnektir:

*Ey İstanbul halkı aziz dostlarım
Bu kıymeti lütfettiniz siz bana*

*Ne derece teşekkürüm bildirsem
Gönül diyor kâfi değil az bana* (Kaya, 2004, s. 109)

Gönül, sosyal ve toplumsal konulardan etkilenmektedir. Nitekim bir yerde yetim hakkı yeniyorsa, rüşvet alınıp veriliyorsa elbette bundan gönül(ler) rahatsız olur. Hele hele işte hile, sözde yalan olursa, dertlinin derdini anlatmasına da fırsat verilmezse orada gönlün şad olması beklenemez:

*Ne bir yetim hakkı ne de bir rüşvet
Yanmazdı gönüller olurdu hep şad
Derdim anlatırken denmezdi kapat
İşte hile sözde yalan olmasa* (Kaya, 2004, s. 115)

Temiz ve ahlaklı fertlerin oluşturduğu bir toplumda her şey güzellikle ve karşılıklı rıza anlayışıyla gerçekleş(tiril)ir. İşte hile, sözde yalan olmazsa o toplum mutlu ve huzurlu olur. Dolayısıyla kimse kimseye haksızlık etmediği için cehennemde de kimsenin cezalandırılmasına gerek kalmaz. Böylece insanlar hem bu dünyasını hem öteki dünyasını kurtarmış olur:

*Tamuda olmazdı kullara ceza
Olsa temiz ahlak ve hüsn-i rıza
Hiç şüphe girmezdi gönüle göze
İşte hile sözde yalan olmasa* (Kaya, 2004, s. 115)

Gönül âşık olunca ne kederi gider ne yası biter. Bu dünyada doğru söyleyene asi derler. Bu dünya ve dünyalıklar sürüp giden kuru bir kavga ve davadan ibarettir. Bu yüzden Veysel! Sen de artık birlik/vahdet köşesine çekilmelisin:

*Gitmiyor gönlümün kederi yası
Doğru söyleyene diyorlar asî
Bitmez bu dünyanın kuru davası
Çekil Veysel bir kûşe-i vahdete* (Kaya, 2004, s. 133)

SONUÇ

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri gönüldür. Gönül, insan olabilmenin, insan kalabilmenin en önemli unsurlarından biridir. Kişi, dışarıdan herhangi bir yardımcıya, uyarıcıya ihtiyaç duymaksızın iyi bir insan olmayı, iyi bir insan olarak kalmayı başka bir ifade ile insanca yaşayabilmeyi gönül, gönlü sayesinde başarabilir. Bırakın bu dünyada iyi bir insan olmayı, insanca yaşamayı öteki dünyada cennete ulaşmayı ve orada sonsuza dek kalmayı da yine gönül sayesinde elde edebilir. Bazı bedeller peşinen ödendiğinde bu dünyanın bile cennete dönüşmesi, bu dünyada da cennetin yaşanabilmesi mümkün olabilir. Bu da ancak gönül sayesinde gerçekleşebilir. Bu yüzden neredeyse her

şair şiirlerinde gönülden söz etmiştir. Her ne kadar bazı şairlerin gönül ile anlam ilişkisi içinde bulunan “kalp, zamîr, yürek ve dil”i kullandığı görülsede bunların şiir dilinde daha az olduğu bilinmektedir. Gönülün edebî metinlerde ve özellikle şiirde daha çok kullanıldığı bir gerçektir. Bunu gönülün en iyi yansıdığı, yansıtıldığı eserlerden özellikle şiirlerden çıkarmak mümkündür. Bunun en güzel örneklerinden birini Türk Halk Edebiyatının usta şairi olan Âşık Veysel’in gönül temalı şiirleri oluşturmaktadır. Bu yanı sıra Âşık Veysel’in tamamıyla gönülle ilgili şiirlerinin yanında parça parça gönülle ilgili şiirleri de vardır. Âşık Veysel’in gönül temalı şiirleri daha fazla ve daha farklı sınıflandırılabilmeyle birlikte biz onun şiirlerini beş bölümde incelemeye çalıştık. Gönül-Güzel-(İlahi) Aşk ve Tasavvuf, Gönül-Tabiat-Güzel(lik), Gönül-Delilik-Hastalık-Coşkunluk-Çocukluk, Gönül-Nasihat-Uyarı-Hatırlatma, Gönül-Sosyal ve Toplumsal Gerçekler. Âşık Veysel’in gönül temalı şiirleri, aynı zamanda İslam öncesi dönemden başlamak üzere İslamî dönem ve günümüze kadarki bütün şiir geleneğimizle ilgili telakkilerini de barındırmaktadır. Bu şiirler, sadece onun gönülle ve gönlüyle ilgili değil, bizim de gönül ve gönlümüzle ilgili telakkileri içermektedir. Âşık Veysel’in gönül temalı şiirleri, Türk milletinin neredeyse tamamının gönlünden kopup gelen şiirler olduğu ve gönül birliği içinde bulunduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2005). *Yunus Emre Şiirinin Gücü*. Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2007), *Halk Şiirimizin Gücü*, Bilgi Yayınevi.
- Alptekin, A. B. (2004), *Âşık Veysel -Türküz Türkü Çağırırız-* Akçağ Yayınları.
- Apaydın, H. (2024), “*Âşık Veysel Şatıroğlu’nda Dini Tecrübe*” Anadolu’nun Sesi Âşık Veysel, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Bakiler, Y. B. (1989), *Âşık Veysel*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Bıçak, N. (2023), *Veysel’in Varlık Felsefesi: Vahdet-i Vücûd*, Vefatının Ellinci Yılında Veysel’e Vefâ Kitabı, Akıl Fikir Yay.
- Çağrı, M. (2008), TDV İslam Ans. C.35, “sabır” mad.
- Doğan, F., Azar, B. (2021), *Âşık Veysel’in Şiirlerinde Nasihat*, Journal of History School, 54, 3460-3486.
- Gürçay, S. (2023), *Âşık Veysel’in Şiirlerinde İmge ve İmajlar Dünyası*, Türk Edebiyatı Dergisi S. 598, s. 27-34.
- İpek, A. (2023), *Renkler İçindeki Nakş Gören Göz: Âşık Veysel ve Şiirlerinde Varlığı Görme Biçimi*, Vefatının Ellinci Yılında Veysel’e Vefâ Kitabı, Akıl Fikri Yay.
- Kabaklı, A. (2008), *Âşık Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay.

- Kaya, D. (2004), *Âşık Veysel*, Sivas Valiliği Yay.
- Kurnaz, C. (1996), TDV İslam Ans. C.14, “gönül” mad.
- Nev’î Dîvânı’nın Tahlili (1990), (Hzl. M. Nejat Sefercioğlu), Kültür Bakanlığı Yay.
- Oğuzcan, Ü. Y. (2001), *Dostlar Beni Hatırlasın Âşık Veysel*, İnkılap Yay.
- Öz, G. (2013), *Alevilik-Bektaşilik Bağlamında Âşık Veysel*, Barış Kitap.
- Şenesen, U. R. (2023), *Modernleşme, Yapısal Farklılaşma ve Kent Soylu Toplum İçinde Âşıklık Geleneği, Türk Âşıklık Geleneği ve Âşık Veysel*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yay.
- Ulucan, M. (2019), *Geleneksel ve Özgün Taraflarıyla Fuzûlî ve Şiiri*, Kitabevi Yay.
- Vural, Ş. (2023), *Âşık Veysel’in Şiirleri Üzerine Ontolojik Bir İnceleme*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
- Yalap, H. (2023), *Güzelliğin On Par’etmez veya Aşkın Bireyselliği*, Vefatının Ellinci Yılında Veysel’e Vefâ Kitabı, Akıl Fikir Yay.

EXTENDED ABSTRACT

The heart is a power and truth that exists beside, near, within, and at the core of everything, yet remains unaffected by words, powerless against any command, and untouched by any rule. There is scarcely any lover, poet, bard, or artist who has not turned to the heart, addressed it, or complained to it. In fact, no matter where, when, or with whom, every individual has had their struggles, concerns, and complaints related to their heart. Throughout history, many scholars, philosophers, religious figures, poets, and orators have come and gone, all of them burdened with their concerns about the heart, yet no one has found a remedy, a solution. Despite countless attempts, no one has been able to affect the heart with words or written prose. In response, lovers, poets, and bards have recited their verses in various forms and accompanied them with music, yet still, they have failed to make an impact. No one’s word has ever reached the heart, no one’s power has ever been able to sway it. Thus, those who have written and sung the most about the heart, those whose heart poetry has drawn the most attention, are the ones who have become most renowned. Among them is Ashik Veysel, one of the most significant bards of the twentieth century, whose heart poetry stands out. Despite his efforts in writing, singing, and playing his music, Ashik Veysel too could not escape this same fate. Alongside his poems directly related to the heart, there are also several fragmentary verses he composed. This paper aims to explore and evaluate his heart poetry.

Ashik Veysel is one of the most important bards of the 20th century. He is a prominent representative of the Turkish folk poet tradition, not only of the 20th century but of the entire tradition itself. He is an artist who has internalized and reflected the folk culture and beliefs, traditions, and the power of language and expression in the best possible way in his poetry. Ashik Veysel is not only a master of

words but also of the saz, a traditional Turkish stringed instrument. His works express the full sensitivity and emotional depth of a bard, poet, and artist, conveyed in the most sincere manner. For this reason, Ashik Veysel's poetry carries the traces of not only the 20th century but also almost every era of the Turkish nation. His poetry, which reflects influences from classical Turkish poetry, Sufi poetry, and modern Turkish poetry, possesses the remarkable ability to merge these diverse elements and their beauties. Although some specialists and researchers have criticized Ashik Veysel's poetry and literary persona, it cannot be said that these criticisms are entirely justified. A comprehensive examination of a poet's literary persona and poetry, analyzing both form and content, determining objectively the innovations and originality of their work, is required for such critiques to be deemed fully valid. As a result, many researchers, scholars, and poetry enthusiasts have conducted studies on his life and works, and these studies continue. With this humble effort, we wish to contribute to this ongoing research. In this study, we focus on Ashik Veysel's poems that particularly involve the heart and its perceptions.

Those involved in the arts, literature, and poetry have always touched upon the theme of the heart in their works. There is scarcely any work that has not been created or written without touching upon the heart. Among these works, poetry stands out as the foremost. One of the most important characteristics that separates humans from other living beings—and even from other humans—is the existence of the heart. Just as a person who lacks a heart cannot perform anything well, so too can there be no good person without a heart. The heart plays a significant role in the perfect creation of humankind. It is the love in one's heart that transforms, alters, destroys, and recreates the individual—reforming and even rebirthing them.

The heart is one of the most essential elements of being human. It is, in fact, one of the core components of human existence and identity. Through the heart, a person can become a good individual, remain so, and live a humane life—without the need for external help or guidance. Beyond living a virtuous life in this world, the heart can also enable a person to attain paradise in the afterlife, where they may live forever. It is even possible, with the right sacrifices, for this world to transform into a paradise, where the essence of heaven can be experienced in life itself—and all this is made possible through the heart. This truth can be extracted from the poetry in which the heart is most vividly reflected, and the finest examples of this are Ashik Veysel's poems about the heart.

The heart is known as the place where love, desire, interest, thought, expectation, remembrance, longing, and reflection arise and come to fruition. While the heart, an important organ of the body, may sometimes be used in place of "gönül" (heart), it is clear that what is meant is not the physical organ itself. The heart, as understood here, is a spiritual reality, much like the soul or spirit. The term "gönül" is used in Turkish in a variety of contexts—religious, philosophical, moral, aesthetic, and literary—and is most commonly found in poetry, literature, and the arts. From pre-Islamic times to the Islamic period and through to the modern era, "gönül" has been frequently used in Turkish literature, especially in folk, divan, religious, and Sufi poetry. This study, beginning with an introduction, then exploring the

relationship between the heart, beauty, and love; the heart, madness, illness, and childhood; the heart, nature, and beauty; the heart, advice, warning, and remembrance; and the heart, social and societal realities, concludes with a section on the findings.

This work is an example of qualitative research, specifically utilizing content analysis. Also referred to as document analysis, this technique involves the systematic collection and examination of official or private records. It is used to analyze documents, derive meanings, and evaluate them in relation to the research problem. The data in this study are analyzed using content analysis, with themes emerging from an in-depth examination of the works. The primary source for this study is the work *Ashik Veysel* (2004), prepared by Dr. Doğan Kaya, which contains almost all of Ashik Veysel's poems and evaluations related to his literary persona. This work is the most comprehensive and numerically substantial collection of his poems. Of course, other sources have also been consulted as much as possible. Ashik Veysel's heart poetry encompasses the perceptions of the heart found throughout the entire Turkish poetic tradition, from pre-Islamic times, through the Islamic era, and up to the present day. In this sense, Ashik Veysel's heart poetry, whether as a whole or in fragments, reflects both his heart and the heart of the Turkish people.